

О. О. Шевченко

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ: СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Рекомендовано

*Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2012

УДК 330.8(075.8)

ББК 65.02я73

Ш 37

Гриф надано

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

(Лист № 1/11-11909 від 23.12.2010 р.)

Рецензенти:

Галуза С. Г. – заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор, академік АЕНУ, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

Дмитриченко Л. І. – академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Донецький національний університет;

Артёмова Т. І. – доктор економічних наук, провідний науковий співробітник, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Шевченко О. О.

Ш 37 Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

ISBN 978-611-01-0258-2

Навчальний посібник має системний характер і відповідає програмі курсу «Історія економіки та економічної думки» (модуль 2), що викладається студентам економічних спеціальностей. Матеріал посібника буде корисним при вивченні також безпосередньо курсу «Сучасні економічні теорії». Важлива перевага посібника – лаконічність подання матеріалу, що дозволяє формалізувати підхід до оцінки знань в процесі поточного та підсумкового контролю.

Рекомендується для самостійної роботи студентам у процесі підготовки до виконання завдань за модулями і викладачам з метою підготовки до занять та розробки вправ для індивідуального контролю знань студентів.

УДК 330.8(075.8)

ББК 65.02я73

ISBN 978-611-01-0258-2

© Шевченко О. О., 2012.

© Центр учбової літератури, 2012.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1. ГЕНЕЗИС СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ	11
1.1. Економічна думка кінця XIX — першої третини XX ст. як теоретичне підґрунтя формування сучасних економічних теорій	11
1.2. Основні напрями розвитку теорії в XX ст.	13
1.3. Сучасна економічна теорія: нові тенденції розвитку ..	14
<i>Контрольні питання</i>	16
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	16
<i>Тестові завдання</i>	17
2. НЕОЛІБЕРАЛІЗМ І СОЦІАЛЬНЕ РИНКОВЕ ГОСПОДАРСТВО	20
2.1. Економічний лібералізм: особливості й підходи	20
2.2. Теоретична конструкція чистої ринкової економіки Л. Мізеса	21
2.3. Теорія спонтанного порядку Ф. Хайєка	28
2.4. Теорія економічних порядків В. Ойкена	29
2.5. Економічна реформа Л. Ерхарда	30
2.6. Концепція соціального ринкового господарства	33
2.7. Чиказька школа економічної думки: Ф. Найт	34
<i>Контрольні питання</i>	35
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	35
<i>Тестові завдання</i>	36
3. МОНЕТАРИЗМ ЯК ОСНОВНА ШКОЛА СУЧАСНОЇ НЕОКЛАСИКИ	45
3.1. Теоретичні засади монетаризму, його еволюція та особливості	45
3.2. Основні постулати економічної доктрини М. Фрідмена	48

3.3. Проблеми циклічності та інфляції в інтерпретації М. Фрідмена	50
3.4. Концепція «природного безробіття» М. Фрідмена	52
<i>Контрольні питання</i>	<i>55</i>
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	<i>55</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>55</i>
4. ТЕОРІЇ СУЧАСНОГО КОНСЕРВАТИЗМУ	57
4.1. Теорія раціональних очікувань	57
4.2. Теорія пропозиції	61
4.3. Теорія недосконалої інформації	64
<i>Контрольні питання</i>	<i>68</i>
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	<i>68</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>68</i>
5. НЕОКЕЙНСІАНСТВО І ПОСТКЕЙНСІАНСТВО	77
5.1. Теорії неокейнсїанства	77
5.1.1. Теорія економічного зростання Р. Харрода. Модель Харрода-Домара	78
5.1.2. Неокейнсїанська теорія циклу (Е. Хансен)	84
5.2. Теорії посткейсїанства (ліве кейнсїанство та монетарне кейнсїанство)	89
5.2.1. Теорія нагромадження капіталу Дж. Робінсон	91
5.2.2. Теорія вартості та ціноутворення П. Сраффи	95
5.2.3. Теорія сукупного попиту та циклу М. Калецьки	97
5.2.4. Монетарне кейнсїанство у США	98
5.3. Нове кейнсїанство	99
<i>Контрольні питання</i>	<i>101</i>
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	<i>101</i>
<i>Тестові завдання</i>	<i>102</i>
6. СУЧАСНИЙ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА НОВА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ТЕОРІЯ	111
6.1. Особливості сучасного інституціоналізму	111
6.2. Теорія техноструктури Дж. Гелбрейта	115
6.3. Економіка домінування Ф. Перру	118
6.4. Методологія Р. Хейлбронера	118
6.5. Інституціонально-соціологічний підхід Г. Мюрдаля	119
6.6. Методологія нової інституціональної теорії	120
6.7. Інституціональна економічна теорія Д. Норта	123
6.8. Внесок О. Вільямсона та Е. Остром у розвиток нової інституціональної теорії	129

6.9. Теорія ігор (Дж. Неш)	131
<i>Контрольні питання</i>	133
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	133
<i>Тестові завдання</i>	134
7. НЕОРДИНАРНІ ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ І ШКОЛИ	143
7.1. Й. Шумпетер: інновації як фактор економічного зростання	143
7.2. Становлення шведської школи	146
7.3. Концепція множинності моделей соціалізму О. Ланге	147
7.4. Економічна модель «витрати — випуск» В. Леонтьєва	150
<i>Контрольні питання</i>	151
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	151
<i>Тестові завдання</i>	151
8. ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	160
8.1. Сучасні інтерпретації теорії порівняльних переваг: забезпеченість факторами виробництва, теорема вирівнювання цін на фактори виробництва	160
8.2. Виграш від торгівлі та експорт, що розоряє	163
8.3. Парадокс В. Леонтьєва	163
8.4. Теорія конкурентних переваг	164
<i>Контрольні питання</i>	166
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	166
<i>Тестові завдання</i>	167
9. МОДЕЛІ ЗРОСТАННЯ Й МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇН «ТРЕТЬОГО СВІТУ»	170
9.1. Проекти нового світового порядку	170
9.2. «Азіатська драма» Г. Мюрдаля	170
9.3. Моделі дуалістичної економіки	171
9.3.1. Модель Льюїса	171
9.3.2. Концепція «великого стрибка»	173
9.3.3. Теорії нееквівалентного обміну	174
<i>Контрольні питання</i>	175
<i>Проблемно-логічні завдання</i>	175
<i>Тестові завдання</i>	175
10. ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	184
10.1. Теорії глобальної промислової революції та індустріального суспільства	184

10.2. Теорії кризової епохи початку комп'ютерної революції.	191
10.3. Теорії підприємницької економіки та інформаційного суспільства	198
<i>Контрольні питання</i>	205
<i>Рекомендації з вивчення проблем ринкових відносин</i>	205
<i>Тестові завдання</i>	210
11. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	222
11.1. Сутність поняття «знання» в трактовці вчених-економістів ХХ ст.	222
11.2. Знання та ресурсна теорія	223
11.3. Знання та інформація	223
11.4. Особливості економіки знань	224
<i>Контрольні питання</i>	225
БІОГРАФІЇ ВІДОМИХ ВЧЕНИХ-ЕКОНОМІСТІВ ХХ ст.	226
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	266
ЛІТЕРАТУРА	268
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	273

ХАРКІВСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА

Кафедра економічної теорії

Ю.А. Полтавський, Г.П. Пасемко, В.В. Оляніч

ІСТОРИЯ ЕКОНОМІКИ І ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ І ЖАРОДНА ЕКОНОМІКА

**НАВЧАЛЬНИЙ
ПОСІБНИК**

Харків 2007

ББК У02Я7
Л19
УДК 330.8(075.8)

Рецензент: д-р екон. наук, проф.

Ю.А. Полтавський, Г.П. Пасемко, В.В. Оляніч

Історія економіки і економічної думки: Навч. посіб. / Ю.А. Полтавський, Г.П. Пасемко, В.В. Оляніч – Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. - Х., 2007.- 325 с.

ISBN 966 – 8457 – 17 – X

Навчальний посібник вміщує матеріал з курсу «Історія економіки і економічної думки» відповідно до навчальної програми підготовки на кваліфікаційний рівень бакалавр, затвердженою методичною комісією і радою факультету «Облік і фінанси» ХНАУ ім. В.В. Докучаєва.

Призначено для студентів спеціальності «Бухгалтерський облік» і «Фінанси».

ББК У02Я7

Друкується за рішенням вченої ради Харківського національного аграрного університету (протокол № від 2007 р.)

© Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 2007.

ISBN 966 – 8457 – 17 – X

..... © Полтавський Ю.А.,
Пасемко Г.П., Оляніч В.В., 2007

Зміст

Передмова.....	3
Вступ.....	5
<i>Змістовий модуль 1</i>	
Тема 1. ЕКОНОМІЧНА ДУМКА АНТИЧНОСТІ ТА ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧА	
1.1. Економічна думка стародавнього сходу.	
1.2. Економічна думка Стародавньої Греції.	
1.3. Економічна думка Середньовіччя.	
Учбове завдання	
Література	
Тема 2. ЕКОНОМІЧНІ ІДЕЇ ТА ПОЛІТИКА МЕРКАНТИЛІЗМУ	
2.1. Економіка західноєвропейських країн у період первісного нагромадження капіталу.	
2.2. Сутність меркантилізму та етапи його розвитку.	
2.3. Специфіка меркантилізму у різних країнах.	
Учбове завдання	
Література	
Тема 3. ЗАРОДЖЕННЯ МАНУФАКТУРНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ВИНИКНЕННЯ КЛАСИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ	
3.1. Історичні умови виникнення класичної політичної економії.	
3.2. Зародження класичної політичної в Англії.	
3.3. Виникнення класичної політичної економії у Франції.	
3.4. Економічна теорія фізіократів.	
Учбове завдання	
Література	
Тема 4. ГЕНЕЗА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РОЗВИТОК КЛАСИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ В ПРАЦЯХ АДАМА СМІТА ТА ДАВІДА РІКАРДО	
4.2. Економічне вчення А. Сміта.	

4.1. Економічний розвиток Англії у XVIII ст.

4.3. Економічний розвиток Англії наприкінці XVIII – початку XIX ст.

4.4. Економічна теорія Д. Рікардо.

Учбові завдання

Література

Змістовий модуль 2

Тема 5. ПРОМИСЛОВИЙ ПЕРЕВОРОТ ТА ПІСЛЯКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ

5.1. Виникнення і розвиток дрібно-буржуазної політичної економії.

5.2. Розвиток ліберального напрямку.

5.3. Економічні вчення соціалістів-утопістів

Учбові завдання

Література

Тема 6. ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ К.МАРКСА ТА Ф.ЕНГЕЛЬСА

6.1. Формування і методологія марксистської політичної економії.

6.2. Структура й основні ідеї 1-го тому "Капіталу"

6.3. Структура й основні ідеї 2-го тому "Капіталу"

6.4. Структура й основні ідеї 3-го тому "Капіталу"

6.5. 4-й том "Капіталу". "Теорії додаткової вартості"

Учбові завдання

Література

Тема 7. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. ВИНИКНЕННЯ НЕОКЛАСИЧНОГО НАПРЯМУ.

7.1. Німецька національна політична економія

7.2. Економічні дослідження нової історичної школи

7.3. Виникнення неокласичного напрямку

7.4. Австрійська школа. Теорія граничної корисності.

7.5. Лозаннська школа

7.6. Кембріджська школа

7.7. Економічне вчення Дж. Б. Кларка

Учбове завдання

Література

Тема 8. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ ст.) ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО В ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ

8.1. Криза кріпацької системи в Росії та Україні

8.2. Погляди економістів Вільного економічного товариства

8.3. Прихильники ліквідації кріпацького права й самодержавства(кінець ХVІІІ – перша четверть ХІХ ст..)

8.4. Економічна думка Росії та України 30-60-тих років ХІХ ст.

8.5. Економічні ідеї революційних демократів

Учбове завдання

Література

Тема 9. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ І ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

9.1. Економічні ідеї народництва

9.2. Розповсюдження марксизму

9.3. Легальний марксизм

9.5. Економічний розвиток Росії та України (кінець ХІХ – початок ХХ ст.).

9.6. Економічні погляди дворянства

Учбове завдання

Література

Змістовий модуль 3

Тема 10. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК НА МЕЖІ ХІХ - ХХ СТОЛІТЬ ТА ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Учбове завдання

10.1. Ідейно-теоретичні основи та етапи розвитку інституціоналізму.

10.2. Основні напрями раннього інституціоналізму.

10.3. Неоінституціоналізм. Дж. Гелбрейт, Р. Коуз

Учбове завдання

Література

Тема 11. ЕКОНОМІЧНА КРИЗА 1929-1933 рр. ТА ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК КЕЙНСІАНСТВА

11.1. Історичні передумови виникнення кейнсіанства.

11.2. Економічне вчення Дж. М. Кейнса.

11.3. Неокейнсіанство.

Учбове завдання

Література

Тема 12. ЕВОЛЮЦІЯ НЕОКЛАСИЧНОЇ ТЕОРІЇ У ХХ ст.

12.1. Теорія монополістичної конкуренції Е. Чемберлена.

12.2. Теорія недосконалої конкуренції Дж. Робінсон

12.3. Теорія олігополії і теорія врівноважуючих сил

12.4. Вчення Й. Шумпетера: теорія підприємництва і теорія ефективної конкуренції

12.5. Розвиток неокласичних теорій ціни, капіталу і економічної рівноваги (неокласичний синтез).

12.6. Неокласичні теорії економічного зростання

Учбове завдання

Література

Тема 13. ХАРАКТЕРИСТИКА НЕОЛІБЕРАЛЬНОГО НАПРЯМУ

13.1. Характеристика неоліберального напрямку.

13.2. Характеристика неоконсерватизма.

13.3. Економічні концепції монетаристів

13.4. Економічна теорія пропозиції (ЕТП)

13.5. Теорія "раціональних очікувань"

Учбове завдання

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ

серия основана в 1996 г.

Я.С. ЯДГАРОВ

ИСТОРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ

УЧЕБНИК

Четвертое издание, переработанное и дополненное

*Рекомендовано
Министерством общего и профессионального
образования Российской Федерации в качестве
учебника для студентов высших учебных заведений,
обучающихся по экономическим и управленческим
специальностям*

Москва
ИНФРА-М
2009

УДК 330.1(075.8)

ББК 65-5я73

Я32

В подготовке учебника приняли участие:

к.э.н., доц. *М.А. Аверченко* — совместно с автором приложения к главам 1 и 2, учебно-методические материалы (п. 1, 3);

к.э.н., доц. *Е.Г. Лисовская* — совместно с автором приложения к главам 1 и 2, учебно-методические материалы (п. 1, 3);

к.э.н., доц. *В.А. Шеголевский* — глава 2, совместно с автором учебно-методические материалы (п. 1, 3);

к.э.н., *В.Р. Цеханович* — глава 12 (§ 3), совместно с автором приложения к главам 10, 12;

к.э.н. *К.Р. Цеханович* — глава 11 (§ 3), совместно с автором приложения к главам 13, 15;

аспирант *А.Ю. Станкевич* — совместно с автором приложения к главам 8, 16, учебно-методические материалы (п. 2).

В подготовке рукописи и в составлении именного указателя принимал участие *Г.И. Грозинский*.

Ядгаров Я.С.

Я32 История экономических учений: Учебник. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2009. — 480 с. — (Высшее образование).

ISBN 978-5-16-003559-8

В учебнике излагается курс истории экономических учений в соответствии с общим замыслом предыдущих трех его изданий в 1996, 1997 и 1999 гг. С целью отображения особенностей эволюции экономической мысли России в период так называемого «золотого века» отечественной теоретической экономики в соответствующие главы учебника включены фрагменты из работ наиболее известных российских экономистов XIX — начала XX в.

В качестве дополнительного учебно-методического материала учебник содержит программу дисциплины и методические указания к ее изучению, тестовые контрольные вопросы по дисциплине, примерную тематику курсовых работ и выпускных работ бакалавра экономики, примерный перечень экзаменационных (зачетных) билетов по курсу.

Учебник предназначен для студентов, аспирантов, научных работников и всех, кто интересуется историей мировой и отечественной экономической мысли.

ББК 65-5я73

ISBN 978-5-16-003559-8

© Ядгаров Я.С., 2000

© ИНФРА-М, 2000

ОГЛАВЛЕНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	9
--------------------------	----------

Раздел первый ВВЕДЕНИЕ В ИСТОРИЮ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ

Глава 1. Основные задачи и структура курса истории экономической мысли	12
§ 1. Почему изучают историю экономических учений	12
§ 2. Направления и этапы развития экономической мысли	17
Приложение	23
Глава 2. Проблемы методологии в курсе истории экономических учений	32
§ 1. Методология экономической науки: постановка проблемы	32
§ 2. Особенности основных методологических принципов и методов изучения в экономической науке	34
§ 3. Предмет и метод экономической науки в ретроспективе	40
Приложение	45

Раздел второй ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УЧЕНИЯ ЭПОХИ ДОРЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Глава 3. Натурально-хозяйственная экономическая мысль древнего мира и средневековья	48
§ 1. Экономические учения древнего мира	48
§ 2. Экономические учения средневековья	54
Глава 4. Меркантилизм — первая теоретическая школа периода зарождения рыночных экономических отношений	62
§ 1. Предмет и метод изучения меркантилистов	62
§ 2. Концепция богатства раннего и позднего меркантилизма	65
§ 3. Историческое значение меркантилизма	68

Раздел третий ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УЧЕНИЯ ЭПОХИ НЕРЕГУЛИРУЕМЫХ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ. Классическая политическая экономия

Глава 5. Общие признаки и этапы эволюции классической политической экономии	71
§ 1. Сущность классической политической экономии и особенности ее предмета и метода	71

§ 2. Общие признаки классической политической экономии.....	73
§ 3. Основные этапы развития классической школы	80
Глава 6. Зарождение классической политической экономии ...	85
§ 1. Экономическое учение У. Петти	85
§ 2. Экономическое учение П. Буагильбера	89
Глава 7. Физиократия — специфическое течение классической политической экономии	94
§ 1. Экономическое учение Ф. Кенэ	94
§ 2. Экономическое учение А. Тюрго	99
Глава 8. Адам Смит — центральная фигура классической политической экономии	104
§ 1. Предмет и метод изучения.....	106
§ 2. Особенности теоретических разработок	110
Приложение	117
Глава 9. Классическая политическая экономия в трудах смитианцев постмануфактурного периода	131
§ 1. Экономическое учение Д. Рикардо.....	132
§ 2. Экономическое учение Ж.Б. Сэя	141
§ 3. Экономическое учение Т. Мальтуса	148
Приложение	157
Глава 10. Завершение классической политической экономии	166
§ 1. Экономическое учение Дж.С. Милля.....	166
§ 2. Экономическое учение К. Маркса	172
Приложение	189
ЧАСТЬ ВТОРАЯ. Противники классической политической экономии	
Глава 11. Возникновение реформаторских программ экономистов-романтиков	208
§ 1. Экономическое учение С. Сисмонди	210
§ 2. Экономическое учение П. Прудона.....	219
§ 3. Историческое значение экономического романтизма	227
Глава 12. Социально-экономические реформаторские проекты утопического социализма	233
§ 1. Особенности утопического социализма постмануфактурного периода.....	233
§ 2. Экономические воззрения Р. Оуэна, К. Сен-Симона и Ш. Фурье	235
§ 3. Историческое значение утопического социализма	241
Приложение	244

Глава 13. Немецкая историческая школа	252
§ 1. Предпосылки возникновения исторической школы Германии в трудах ее предшественников и родоначальников	252
§ 2. Методологические особенности немецкой исторической школы	255
Приложение	260
ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ. Маржинализм: формирование неоклассического направления экономической мысли	
Глава 14. «Маргинальная революция» и ее особенности	272
§ 1. Что такое маржинализм и «маргинальная революция»	272
§ 2. Предшественники маржинализма. «Законы Госсена»	275
§ 3. Особенности этапов «маргинальной революции»	278
Глава 15. Возникновение субъективного направления экономической мысли как первый этап «маргинальной революции»	284
§ 1. Экономическое учение К. Менгера.....	284
§ 2. Экономические воззрения О. Бём-Баверка и Ф. Визера	291
§ 3. Маргинальные концепции У. Джевонса и Л. Вальраса	298
Приложение	304
Глава 16. Формирование неоклассического направления экономической мысли как второй этап «маргинальной революции»	310
§ 1. Экономическое учение А. Маршалла	310
§ 2. Экономическое учение Дж.Б. Кларка	316
§ 3. Концепция общего экономического равновесия В. Парето ...	322
Приложение	329

**Раздел четвертый
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УЧЕНИЯ ЭПОХИ РЕГУЛИРУЕМЫХ
РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

**ЧАСТЬ ПЕРВАЯ. Зарождение теорий социального контроля
общества над экономикой и рынка с несовершенной
конкуренцией**

Глава 17. Возникновение социально-институционального направления экономической мысли	332
§ 1. Предпосылки зарождения и общие признаки институционализма	332
§ 2. Концепции реформ основоположников институционализма	335
Глава 18. Теории рынка с несовершенной конкуренцией	343
§ 1. Теория монополистической конкуренции Э. Чемберлина	344

§ 2. Экономическая теория несовершенной конкуренции Дж. Робинсон	352
ЧАСТЬ ВТОРАЯ. Теория государственного регулирования экономики	
Глава 19. Кейнсианство	355
§ 1. Экономическое учение Дж.М. Кейнса	356
§ 2. Некейнсианские доктрины государственного регулирования экономики	363
Глава 20. Неолиберализм	367
§ 1. Концепция социального рыночного хозяйства	368
§ 2. Чикагская школа монетаризма	371
ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ. Эволюция современных доктрин экономической мысли	
Глава 21. Концепция неоклассического синтеза	375
§ 1. Зарождение концепции «неоклассического синтеза»	375
§ 2. Новые версии концепции «неоклассического синтеза»	376
Глава 22. Олимп современной экономической мысли	380
§ 1. О лауреатах Нобелевской премии по экономике	380
§ 2. Краткий очерк истории экономических доктрин в учебнике «Экономикс» П. Самуэльсона	387
§ 3. «Ветер перемен» П. Самуэльсона	388
ПРИМЕЧАНИЯ	392
УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ	423
1. ПЛАНЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ	423
2. ТЕСТОВЫЕ ВОПРОСЫ ПО ДИСЦИПЛИНЕ	441
3. ПРИМЕРНАЯ ТЕМАТИКА И МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ АВТОРУ КУРСОВЫХ РАБОТ И ВЫПУСКНЫХ РАБОТ БАКАЛАВРА ЭКОНОМИКИ	454
4. ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ЭКЗАМЕНАЦИОННЫХ (ЗАЧЕТНЫХ) БИЛЕТОВ ПО КУРСУ «ИСТОРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ»	458
СЛОВАРЬ ОСНОВНЫХ ТЕРМИНОВ И ПОНЯТИЙ	462
УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН	471

УДК 930.33+330.8(075.8)

ББК 65.02я73

Я 46

*Рекомендовано Вченою Радою
Житомирського національного агроекологічного університету
(протокол № 4 від 12.12.2014 р.)*

Рецензенти:

З. І. Галушка – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Т. О. Зінчук – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту ЗЕД Житомирського національного агроекологічного університету;

В. К. Данилко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Авторський колектив:

В. П. Якобчук – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності Житомирського національного агроекологічного університету;

Ю. В. Богоявленська – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом і економіки праці Житомирського державного технологічного університету;

С. В. Тищенко – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності Житомирського національного агроекологічного університету.

Якобчук В. П. Історія економіки та економічної думки [Текст]: Навч. посіб. / В. П. Якобчук, Ю. В. Богоявленська, С. В. Тищенко – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 476 с.

ISBN 978-617-673-376-8

У навчальному посібнику вперше у вітчизняній науковій літературі у відповідності до нової структури курсу представлено результати дослідження щодо становлення і подальшого поступу світової та вітчизняної економічної думки, формування та розвитку історії економіки.

Авторами, використовуючи інструментарій методології історизму, проаналізовано досягнення різних країн через призму економічної думки, презентовано у рівні періоди часу видатними науковцями світу.

Метою навчального посібника виступило узагальнення історичних аспектів формування економічної науки, що охоплює період від XII тисячоліття до н.е. і до сьогодні.

Запропоновано авторську методику викладення матеріалу курсу. Посібник побудовано згідно вимог кредитно-модульної системи. Містить узагальнення по розділах, контрольні та тестові питання.

Розрахований на студентів вищих навчальних закладів, які вивчають курси «Історія економіки та економічної думки», «Історія економічних вчень», «Економічна історія», магістрів, аспірантів, викладачів. Посібник може бути корисним для широкого загалу читачів.

УДК 930.33+330.8(075.8)

ББК 65.02я73

ISBN 978-617-673-376-8

© Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В., 2015.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2015.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
МОДУЛЬ 1. ДОКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ	11
РОЗДІЛ 1. Становлення економічної думки та еволюція ранніх цивілізацій (період до V ст. н.е.)	11
1.1. Становлення та розвиток історії економіки та економічної думки.....	11
1.2. Періодизація історії економіки.....	14
1.3. . Господарство первісного суспільства (період до VIII ст. до н.е.) та формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.).....	20
1.4. Господарський розвиток та економічна думка Стародавнього Сходу.....	23
1.5. Господарський розвиток та економічна думка Античного Світу.....	33
1.6. Господарський розвиток України у праісторичні часи.....	41
<i>Навчальний тренінг.....</i>	49
РОЗДІЛ 2. Розвиток господарства та економічної думки Європейської цивілізації в період середньовіччя (V–XV ст.).....	58
2.1. Економічний розвиток західноєвропейських країн в епоху Середньовіччя.....	58
2.2. Економічна думка Середньовіччя.....	65
2.3. Господарство українських земель у княжий період.....	70
<i>Навчальний тренінг.....</i>	77
РОЗДІЛ 3. Меркантилізм, формування передумов та становлення ринкової економіки (XVI–XVIII ст.).....	86
3.1. Меркантилізм.....	86
3.2. Господарство країн Європи та формування інститутів ринкової економіки.....	93
3.3. Географічні відкриття та розвиток мануфактурного виробництва.....	104
3.4. Економічні ідеї в Україні та Росії у XVII–XVIII ст...	107

<i>Навчальний тренінг</i>	110
МОДУЛЬ 2. КЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ	120
РОЗДІЛ 4. Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (XVIII–XIX ст.), становлення класичної політичної економії	120
4.1. Господарство періоду вільної конкуренції (XVII – перша половина XIX ст.) і генеза індустріального суспільства.....	120
4.2. Класичний напрям політичної економії.....	128
4.3. Теорії А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, Ф. Бастіа, Т. Мальтруса, Дж. С. Мілля.....	132
4.4. Вчення фізіократів.....	146
<i>Навчальний тренінг</i>	149
РОЗДІЛ 5. Альтернативні класичній школі напрями економічної теорії XIX ст. та зародження монополістичної конкуренції	157
5.1. Дрібнобуржуазна політична економія.....	157
5.2. Утопічний соціалізм.....	165
5.3. Марксизм.....	167
5.4. Німецька історична школа.....	176
<i>Навчальний тренінг</i>	181
РОЗДІЛ 6. Ринкове господарство країн Європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX – початок XX ст. до першої світової війни)	190
6.1. Особливості економічного розвитку країн Європейської цивілізації (Німеччина, Англія, Франція). наприкінці XIX початку XX століття.....	190
6.2. Економічний розвиток США та Японії.....	199
6.3. Аграрний розвиток провідних країн світу в період їх індустріалізації.....	204
6.4. Особливості розвитку господарства Російської імперії та могутня роль України.....	206
<i>Навчальний тренінг</i>	210

МОДУЛЬ 3. НЕОКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД

РОЗВИТКУ	218
РОЗДІЛ 7. Економічна думка в період державно- монополістичного розвитку суспільств Європейської цивілізації (перша половина ХХ ст.)	218
7.1. Теорія маржиналізму. «Маржинальна революція» класичної, австрійської шкіл.....	218
7.2. Зародження неокласицизму.....	224
7.3. Виникнення та розвиток кейнсіанства.....	235
<i>Навчальний тренінг</i>	241
РОЗДІЛ 8. Розвиток національних економік в міжвоєнний період (1919-1939 рр.)	249
8.1. Становлення світового господарства країн Європейської цивілізації США та Японії в міжвоєнний період.....	249
8.2. Економічна криза 1929-1933 рр.....	256
8.3. Особливості розвитку господарства України наприкінці ХІХ початку ХХст.....	264
8.4. Господарство України в міжвоєнний період.....	268
<i>Навчальний тренінг</i>	276
РОЗДІЛ 9. Неокласичні концепції початку ХХ ст.	285
9.1. Загальна характеристика основних напрямів розвитку економічної теорії у ХХ ст. та їх еволюція	285
9.2. Розквіт неокласицизму.....	287
9.3. Формування і розвиток інституціональної теорії...	300
<i>Навчальний тренінг</i>	306

МОДУЛЬ 4. ГОСПОДАРСЬКИЙ РОЗВИТОК І ПАРАДИГМИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....

РОЗДІЛ 10. Розвиток національних економік Європейської цивілізації в системі світового господарства (1939-90 рр.)	315
10.1. Господарський розвиток в системі світового господарства США.....	315

10.2.	Господарський розвиток в системі світового господарства Німеччини та Японії.....	322
10.3.	Господарський розвиток в системі світового господарства Англії і Франції.....	332
10.4.	Структурні зміни в світовому господарстві у другій половині ХХ століття та інтеграційні процеси в економіці європейських країн.....	339
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	346

РОЗДІЛ 11. Господарство України в 1939 р. – 90-ті роки ХХ ст.....

		354
11.1.	Формування засад ринкового господарства.....	354
11.2.	Економічний розвиток України кінця ХХ – початку ХХІ ст.....	363
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	365

РОЗДІЛ 12. Основні напрямки економічної думки на етапі інформаційно-технологічної революції та гуманістично-моральної еволюції (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.).....

		373
12.1.	Глобалізація економічних процесів і формування нової економіки.....	373
12.2.	Нове кейнсіанство.....	377
12.3.	Неоінституціоналізм.....	380
12.4.	Неомарксизм.....	384
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	386

МОДУЛЬ 5. ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ.....

РОЗДІЛ 13. Основні напрямки економічної думки в Україні (період до ХVІІІ ст.).....

		395
13.1.	Економічна думка Русі.....	395
13.2.	Економічна думка періоду Гетьманщини: вчення І. Гізеля, К. Зіновієва, Є.-Ф. Прокоповича, Я. Козельського, Г. Сковороди.....	399
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	405

РОЗДІЛ 14. Розвиток української економічної

	науки другої половини XIX – початку XX ст.....	413
14.1.	Теорії В.Н. Каразіна, М.А. Балудянського, Т.Ф. Степанова, В.І. Вернадського, М.І. Зібера.....	413
14.2.	Наукові новаторства кінця XIX – початку XX ст.: теорії С.А. Подолинського, М.П. Яснопольського, М.І. Туган-Барановського, Є.Є. Слуцького.....	415
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	425
	 РОЗДІЛ 15. Концепції XX ст. та моделі української економічної перспективи у XXI ст.....	432
15.1.	Економіко-кооперативна думка.....	432
15.2.	Економічна думка у XX – на початку XXI ст.....	443
15.3.	Сучасна фізична економія, синергетика, праксеологія.....	453
	<i>Навчальний тренінг.....</i>	464
	 БІБЛІОГРАФІЯ.....	471

ББК65.02
С11

*Рекомендовано к изданию
кафедрой теории и практики государственного
регулирувания рыночной экономики*

Сорвина Г.Н.

С 11 История экономической мысли двадцатого столетия. Курс лекций.
М.: Изд-во РАГС, 2001.-246 с.

Тематика книги - новая и новейшая история мировой экономической мысли; история, написанная совсем недавно, а потому наиболее сложная для исследования. В лекциях, прочитанных автором для слушателей Российской академии государственной службы при Президенте РФ, раскрываются истоки экономической науки XX в., взаимосвязь и взаимопроникновение различных направлений экономической мысли. Наиболее яркие представители этой отрасли знаний на протяжении века были генераторами идей практическая реализация которых не раз выводила целые страны и регионы из кризисных ситуаций и экономических тупиков.

Издание соответствует программе курса, разработанной для слушателей РАГС, однако неординарный подход автора к освещению проблем, отличающихся острой актуальностью, заинтересует всех, кто хочет глубже разобраться в процессах формирования и перспективах развития рыночных отношений.

ISBN 5-7729-0079-X

ББК 65.02

©Сорвина Г.Н., 2001
© Издательство РАГС, оригинал-макет, 2001

ВВЕДЕНИЕ

В 1968 г. Государственный банк Швеции учредил Нобелевскую премию по экономике, а в следующем году эту высокую награду получили два европейских экономиста: голландец Ян Тинберген* и норвежец Рагнар Фриш**¹. "Экономическая премия" до конца XX века осталась единственным добавлением к списку, установленному самим Альфредом Нобелем в 1901 году, что придавало ее первому присуждению особую значимость. То было актом признания не только личных заслуг двух талантливых ученых, но и признанием существенных достижений экономической науки, которая заняла почетное место среди самых престижных научных дисциплин. Однако путь к успеху был далеко не прост.

Как самостоятельная отрасль знаний экономическая наука формировалась на заре развития капиталистической системы. Она прошла с этой системой через многие проблемы и трудности, разделяя ее успехи и неудачи, постепенно научившись искать и находить методы обеспечения ее эффективности, даже жизнеспособности.

Отвечая на двоякого рода потребности общества - с одной стороны, на нужды частного хозяйства и государственного регулирования экономики, с другой, на требования философского осмысления процессов, происходивших в нем, экономическая наука постепенно заняла свою нишу в общественной жизни.

XX век стал свидетелем существенно возросшей роли, большой практической значимости экономической науки. Она стала теоретической основой экономической политики государства и крупных корпораций, важной сферой идеологического обеспечения функционирования рыночной системы. Как свидетельствует история, в решении принципиально новых проблем и задач, возникающих по мере эволюции экономики, успех приходит к тем ученым, которые безжалостно отбрасывают все, препятствующее исследованию новых явлений, и в то же время умеют выделить позиции как некий "золотой фонд" сохраняющиеся в арсенале экономических знаний, обеспечивая преемственность теоретических и методологических принципов.

Дополнительные сведения об экономистах, фамилии которых в тексте отмечены звездочками, см. в соответствующем разделе в конце книги.

Путь исканий - больших успехов и немалых неудач экономистов весьма интересен и очень поучителен, особенно для тех, кто задумывается над проблемами и трудностями переходной экономики России.

Для тех же, кто хочет внести свою лепту в определение направления дальнейшего развития нашей страны, история экономической мысли предлагает целый набор идей, прогнозов, прозрений, по разным причинам в свое время непонятых, не востребованных, забытых или попросту непрочитанных. Особенно богата такими не востребованными идеями экономическая наука России, ибо долгие годы были имена, находившиеся под запретом, книги, доступные лишь немногим. Нередко работы ученых, вполне достойных стать гордостью своей страны, благодаря их вкладу в мировую пауку, гораздо лучше известны на Западе, чем в России. Экономическая наука России начала нашего века, дискуссии отечественных ученых того времени дают немало сведений об особенностях, своеобразных тенденциях в экономической истории нашей страны, наложивших отпечаток и на современные процессы. Познакомить читателя с создателями российской школы политической экономии первой трети XX в., сыгравшей существенную роль в развитии мировой науки, их основными трудами, современным значением их взглядов - одна из задач настоящего курса лекций.

На страницах истории экономической науки запечатлена, по сути, вся история формирования рыночного механизма, рыночных институтов и организаций, потребовавшая на Западе нескольких столетий. Изучив ее, можно составить определенное представление о закономерностях этого процесса, предусмотреть многие возможные препятствия и трудности на пути формирования рыночной экономики в нашей стране.

Особенно это относится к сложным и противоречивым отношениям государства и рынка. Опыт свидетельствует - на разных этапах развития капиталистической системы они складывались по-разному. И экономическая наука, многие выдающиеся экономисты приложили немало усилий, чтобы найти для каждого этапа необходимый оптимум в сочетании стихийного, рыночного, и сознательного, государственного регулирования хозяйства. Поэтому изучение истории экономической мысли дает бесценный материал для поиска социальных альтернатив, для определения государственной экономической политики.

В последние два-три десятилетия в науке возникли новые теории, позволяющие сделать вывод о грядущих больших изменениях в системе экономических знаний. Об этом, и об отмеченных выше тенденциях, и о других вехах на трудном пути исканий, пройденном экономической наукой в XX в., идет речь в предлагаемой читателю книге.

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
ВВЕДЕНИЕ	3
Лекция 1. Истоки: так создавались и рушились традиции.	5
1. Начало классической школы политической экономии. Физиократы.	6
2. А.Смит о природе и причинах богатства народов.	12
3. Д.Рикардо: наука о распределении богатства.	17
4. К.Маркс: "Капитал".	24
5. От политической экономии классической школы к теоретической экономике.	34
Лекция 2. Основные тенденции развития экономической мысли в XX столетии.	49
1. Российская школа политической экономии: время высокой теории.	49
2. Экономикс: формирование направлений, научные и идейные приоритеты.	61
3. Школа радикальной политической экономии США: вызов традиционным доктринам.	72
4. На рубеже веков: поиск консенсуса, новые направления и новые сферы исследований.	77
Лекция 3. Российская экономическая классика. М.И.Туган-Барановский.	83
1. Теория цикла.	85
2. Хозяйственная конъюнктура и ее прогнозирование. Новая роль денег.	92
3. Особенности развития капитализма в России.	98
4. Кооперация и социализм.	103
Лекция 4. Российская экономическая классика. В.К.Дмитриев	115
1. Первый российский экономист-математик.	115
2. Ценность, конкуренция, полезность.	120
3. "Критические исследования о потреблении алкоголя в России".	124

	4. Историческая судьба научного наследия В.К.Дмитриева.....	134
Лекция 5.	Неоклассическое направление. Развитие идей экономического либерализма.....	139
	1. Основы неоклассической модели рыночной экономики	139
	2. Неoliberalизм: теория экономического порядка.....	153
	3. Монетаризм и теория предложения в экономической политике государства.....	155
	4. "Новые классики" конца столетия.....	159
Лекция 6.	Дж.М.Кейнс и его последователи.....	162
	1. Теоретическая система Дж.М.Кейнса.....	162
	2. Проблемы цикла и экономического роста.....	169
	3. Рынок и государство в смешанной экономической системе: теория и практика.....	173
	4. Кейнсианцы в поисках новых идей.....	179
Лекция 7.	Институционализм.....	184
	1. Институциональная традиция.....	184
	2. Неoinституционализм и индикативное планирование экономики.....	191
	3. Фр. Перру и французская социологическая школа.....	202
Лекция 8.	Новая институциональная экономическая теория: синтез неоклассики и институционализма.....	207
	1. Проблемы трансакционных издержек и права собственности. Р.Коуз.....	208
	2. Новое в теории институтов. Д.Норт.....	216
	Некоторые дополнительные сведения об экономистах, упоминаемых в тексте книги.....	223
	Приложение. Лауреаты Нобелевской премии по экономике.....	239

Історія економіки та економічної думки

За загальною редакцією
д.е.н., проф. О. Ю. Амосова

Видавництво ХарPI НАДУ
«Магістр»

УДК 330.8(075.8)

ББК 67

190

*Гриф наданий Міністерством освіти і науки України,
лист від 3 грудня 2008 р. № 1.4/18-Г-2481*

Автори: д.е.н., проф. *О. Ю. Амосов* (передмова, вступ, гла. 1, 5-6); д.е.н., доц. *В. В. Калюжний* (гла. 7, 14); к.держ.упр., доц. *В. Л. Міненко* (гла. 2, 9, 13, 15, 17); к.е.н., доц. *В. О. Сивоконь* (гла. 11, 12, 13); доц. *Н. В. Статієва* (гла. 3, 4, 6, 10, 12, 16)

Рецензенти: д.е.н., проф., професор кафедри обліку і аудиту Київського національного університету ім. Т. Шевченка *Г. І. Купалова*; д.е.н., проф., завідувач сектора Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, заслужений діяч науки і техніки України *В. В. Співієнко*; доц., проф., завідувач кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка чл.-кор. УААН *В. Я. Амбросов*

Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. / [О. Ю. Амосов, 190 В. В. Калюжний, В. Л. Міненко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. — 408 с.

ISBN 978-966-390-078-0.

Висвітлено історію економіки та економічних вчень від моменту їхнього зародження у стародавньому світі до сьогодення.

Головною метою посібника є допомога студентам у систематизації навчального матеріалу, підготовці до семінарських занять та іспитів. Посібник подає загальну канву курсу, що вивчається, допомагає окреслити вузлові положення і проблеми, простежити їхній внутрішній зв'язок, пояснити логічну послідовність розвитку економіки та виникнення економічних концепцій. Наведено думки відомих дослідників історії економічних вчень. Для кращого засвоєння матеріалу надано стислі висновки за кожною главою.

Для викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

УДК 330.8(075.8)

ББК 67

ISBN 978-966-390-078-0

© О. Ю. Амосов, В. В. Калюжний,

В. Л. Міненко та ін., 2009

© ХарПІ НАДУ, 2009

ПЕРЕДМОВА

Процеси трансформації економіки України зумовляють об'єктивну необхідність підготовки фахівців — професіоналів нового типу, здатних органічно поєднувати глибокі теоретичні знання з практичними навичками господарської діяльності, ініціативно і творчо діяти за ринкових умов. Здійсненню цього важливого завдання сприяє вивчення курсу "Історія економіки та економічної думки".

Як показує історичний досвід, економічні погляди і концепції не тільки пасивно віддзеркалюють економічну практику, але й суттєво впливають на неї. Саме поєднання історії розвитку економіки з множиною її організаційних форм, видів продуктивної діяльності людей з історією розвитку економічної думки в межах цього курсу допомагає студентові зрозуміти загальну спрямованість еволюції економічної науки, її взаємозв'язок з економічною політикою, прийняттям стратегічних і оперативних рішень, а головне — сформуванню загальноекономічного світогляду майбутнього спеціаліста.

За словами Й. Шумпетера, "викладачі та студенти, які вважають, що для знайомства з наукою достатньо прочитати тільки найостанніший трактат, швидко виявляють, що зіткнулися з суттєвими труднощами, котрих можна було б уникнути. Якщо в цьому останньому трактаті немає хоча б стислого історичного нариса, то ніякі глибина, новизна, суворість та елегантність викладу не допоможуть студентам (в усякому разі, більшості з них) зрозуміти, в якому напрямку розвивається наука і яке значення того трактату в цьому розвитку... Для економічної теорії значно більшою мірою, аніж, наприклад, для фізики, справедливе положення, що сучасні проблеми, методи, результати наукових досліджень не можуть бути повністю зрозумілими, якщо нам невідомо, як саме економісти дійшли до теперішнього складу думок".¹

Наведена думка видатного економіста щоякнайкраще пояснює, чому вивчення історії економіки та економічної думки повинне бути обов'язковим елементом вищої економічної освіти.

Багаторічний досвід викладання курсу "Історія економічних учень" надає нам право стверджувати, що одне з головних пояснень

¹ Шумпетер Й. История экономического анализа : в 3 т. / Й. Шумпетер. — СПб. : Экон. шк., 2001. — Т. 1. — С. 4—5, 7.

Бібліографічний список

° *Першоджерела*

1. Бьюкенен Дж. Конституция экономической политики / Дж. Бьюкенен // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2005. — Т. 5, кн. 1. — С. 561—573.

2. Бэkker Г. Экономический взгляд на жизнь / Г. Бэkker // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2005. — Т. 5, кн. 1. — С. 688—706.

3. Веблен Т. Теория делового предприятия / Т. Веблен. — М. : Дело, 2007.

4. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. — М. : Прогресс, 1984.

5. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Дж. Гэлбрейт. — М. : Прогресс, 1969.

6. Гэлбрейт Дж. Экономические теории и цели общества / Дж. Гэлбрейт. — М. : Прогресс, 1975.

7. Коммонс Дж. Правовые основы капитализма / Дж. Коммонс // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2005. — Т. 5, кн. 1. — С. 358—360.

8. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. — М. : Дело, 1993.

9. Коуз Р. Институциональная структура производства / Р. Коуз // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2005. — Т. 5, кн. 1. — С. 676—687.

10. Митчелл У. Экономические циклы / У. Митчелл // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2004. — Т. 3. — С. 362—374.

11. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. — М. : Фонд экон. кн. "Начала", 1997.

12. Норт Д. Экономическая деятельность в масштабе времени / Д. Норт // Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков : в 5 т. — М. : Мысль, 2005. — Т. 5, кн. 1. — С. 707—723.

13. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма / О. И. Уильямсон. — СПб. : Лениздат ; SEV Press, 1996.

° *Рекомендована література*

1. Бартенев С. А. История экономических учений / С. А. Бартенев. — М. : Экономист, 2005. — Гл. 22, 24.

2. Всемирная история экономической мысли : в 6 т. — М. : Мысль, 1994. — Т. 5, гл. 3.

3. Історія економічних учень : підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Титаренко, А. М. Поручник [та ін.] ; за ред. Л. Я. Корнійчука, Н. О. Титаренко. — К. : Вид-во КНЕУ, 1999. — Розд. XIV.

4. Юхименко П. І. Історія економічних учень : підручник / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. — К. : Знання, 2005. — Розд. 17, 18.

5. Ядгаров Я. С. История экономических учений / Я. С. Ядгаров. — М. : ИНФРА-М, 2007. — Гл. 17.

ЗМІСТ

Передмова	3
Вступ	6
Розділ I. Розвиток економіки та економічної думки в доринковий період	8
Глава 1. Предмет та методи історії економіки та економічної думки ...	9
1.1. Історія економіки та економічної думки як наука та її предмет ...	9
1.2. Проблеми періодизації історії економіки та економічної думки і структура курсу	14
1.3. Методи дослідження історії економіки та економічної думки	17
1.4. Сучасні напрямки розвитку економічної думки та завдання курсу	20
Короткі висновки	26
Запитання для самоперевірки	27
Бібліографічний список	27
Глава 2. Історія економіки та економічної думки Стародавнього Сходу ...	28
2.1. Господарство та соціально-економічні відносини у країнах Стародавнього Сходу	28
2.2. Загальна характеристика економічної думки Стародавнього Сходу	29
2.2.1. Стародавній Єгипет	31
2.2.2. Близький Схід	34
2.2.3. Стародавня Індія	37
2.2.4. Стародавній Китай	40
Короткі висновки	44
Запитання для самоперевірки	44
Бібліографічний список	45
Глава 3. Розвиток економіки та економічної думки античного світу та епохи феодалізму	45
3.1. Економічний розвиток країн античного світу та країн Західної Європи в епоху середньовіччя	45
3.2. Економічні погляди Стародавньої Греції. Ксенофонт і Платон. Економічні погляди Арістотеля	51
3.3. Економічні погляди в Стародавньому Римі	58
3.4. Економічна думка феодальної Європи раннього та класичного середньовіччя	62
3.5. Економічні концепції часів Арабського халіфату	69
Короткі висновки	74
Запитання для самоперевірки	75
Бібліографічний список	75
Глава 4. Меркантилізм	76
4.1. Історичні умови виникнення та загальна характеристика меркантилізму	77
4.2. Розвиток меркантилізму в європейських державах	83
4.3. Історичне значення ідей меркантилізму	93
Короткі висновки	97
Запитання для самоперевірки	98
Бібліографічний список	99

Розділ II. Становлення ринкової економіки та економічної науки ...	100
Глава 5. Формування класичної політичної економії	100
5.1. Мануфактурний період світової економіки	101
5.2. Умови виникнення і загальна характеристика класичної політичної економії	107
5.3. Економічні погляди У. Петті	110
5.4. Економічні погляди П. Буагільбера	116
5.5. Економічна теорія фізіократів	121
Короткі висновки	130
Запитання для самоперевірки	131
Бібліографічний список	132
Глава 6. Політична економія Адама Сміта	133
6.1. А. Сміт як економіст в історії економічної науки	133
6.2. Методологія Адама Сміта	136
6.3. Основні положення теорії Адама Сміта	142
Короткі висновки	153
Запитання для самоперевірки	154
Бібліографічний список	155
Глава 7. Розвиток економіки й еволюція класичної політичної економії в ХІХ ст.	155
7.1. Промисловий переворот у провідних країнах світу	157
7.2. Економічні ідеї Т. Мальтуса. Теорія народонаселення	161
7.3. Ж.-Б. Сей і його економічна концепція	167
7.4. Давид Рікардо: основні ідеї економічного вчення	171
7.5. Економічні погляди і доктрина соціальних реформ Дж. С. Мілля	177
Короткі висновки	182
Запитання для самоперевірки	184
Бібліографічний список	185
Глава 8. Виникнення та розвиток марксистської економічної теорії ...	185
8.1. Історичні умови виникнення марксизму	186
8.2. Принципи історичного матеріалізму	188
8.3. Економічна концепція К. Маркса	189
8.4. Марксизм і сучасність	195
Короткі висновки	198
Запитання для самоперевірки	199
Бібліографічний список	200
Глава 9. Критичний напрям політичної економії	200
9.1. Економічне вчення С. Сісмонді	201
9.2. Економічна концепція Ф. Ліста	209
9.3. Історична школа Німеччини	212
Короткі висновки	218
Запитання для самоперевірки	219
Бібліографічний список	220
Глава 10. Маржиналізм і формування неокласичної теорії	221
10.1. Сутність і причини маржинальної революції	221
10.2. Ранній маржиналізм	225
10.3. Австрійська школа	229

10.4. Лозаннська школа	257
10.5. Американський маржиналізм: Джон Бейтс Кларк	257
10.6. Кембріджська школа: А. Маршалл	257
Короткі висновки	257
Запитання для самоперевірки	258
Бібліографічний список	258
Розділ III. Основні напрями сучасної економічної думки	256
Глава 11. Економічний розвиток світового господарства в ХХ ст.	256
11.1. Світове господарство в міжвоєнний період	256
11.1.1. Перша світова війна: економічні наслідки	256
11.1.2. План Дауеса і його наслідки	257
11.1.3. Економіка розвинутих країн світу в передкризовий період	259
11.1.4. Світова економічна криза 1929 – 1933 рр.	261
11.1.5. Розвиток світового господарства в 1930-х рр.	264
11.2. Розвиток економіки провідних країн світу в другій половині ХХ ст.	270
11.2.1. Економіки провідних країн у роки другої світової війни ...	270
11.2.2. План Маршалла – програма відбудови Європи	273
11.2.3. Прискорений розвиток Німеччини та Японії: передумови та наслідки	274
11.2.4. Структурні зміни світового господарського розвитку другої половини ХХ – початку ХХІ ст.	278
Короткі висновки	283
Запитання для самоперевірки	285
Бібліографічний список	286
Глава 12. Перегляд неокласичних традицій	286
12.1. А. Пігу та його теорія добробуту	287
12.2. Теорія підприємництва й ефективної конкуренції Й. Шумпетера	290
12.3. Теорія економічного циклу К. Вікселя	294
12.4. Економічна теорія монополії. Е. Чемберлін і Дж. Робінсон ...	297
Короткі висновки	303
Запитання для самоперевірки	304
Бібліографічний список	304
Глава 13. Економічна теорія Дж. М. Кейнса	305
13.1. Кейнсіанська теоретична революція	306
13.2. Макроекономічна теорія Дж. М. Кейнса	310
Короткі висновки	319
Запитання для самоперевірки	320
Бібліографічний список	320
Глава 14. Неокейнсіанство і посткейнсіанство	321
14.1. Неокейнсіанство	322
14.2. "Неокласичний синтез". Д. Хікс і П. Самуельсон	328
14.3. Посткейнсіанство і "нове кейнсіанство"	333
Короткі висновки	338
Запитання для самоперевірки	339
Бібліографічний список	339

Глава 15. Сучасний лібералізм	340
15.1. Неоавстрійська школа	341
15.2. Німецький неолібералізм	347
Короткі висновки	355
Запитання для самоперевірки	356
Бібліографічний список	357
Глава 16. Неоконсерватизм	358
16.1. "Консервативна контрреволюція"	358
16.2. Монетаризм	361
16.3. Економічна теорія пропозиції	366
16.4. Теорія раціональних очікувань	370
Короткі висновки	374
Запитання для самоперевірки	375
Бібліографічний список	376
Глава 17. Інституціоналізм	377
17.1. Загальна характеристика інституціоналізму	377
17.2. Торстейн Веблен і його економічна теорія	380
17.3. Економічні погляди Дж. Коммонса і У. Мітчелла	384
17.4. Теорія нового індустріального суспільства Дж. К. Гелбрейта	389
17.5. Неоінституціоналізм	393
Короткі висновки	398
Запитання для самоперевірки	399
Бібліографічний список	400

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ

Підручник

За загальною редакцією
д.е.н., проф. О. Ю. Амосова,
к.е.н., доц. В. О. Сивоконя

Затверджено
Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів

Харків
Видавництво *ХарРІ НАДУ*
«Магістр»
2010

я
і
Ь

УДК 330.8(075.8)

ББК 65.02-я73

190

Гриф наданий Міністерством освіти і науки України,
лист № 1.4/18-Г-30.1 від 9 січня 2010 р.

Автори: д.е.н., проф. **О. Ю. Амосов** (вступ, теми 1, 10); к.е.н., доц. **В. О. Сивоконь** (передмова, теми 5, 6, 8, 19); д.держ.упр., доц. **В. Л. Міненко** (теми 2, 11); к.е.н., доц. **Н. В. Статівка** (теми 3, 7, 14, 20); к.держ.упр., доц. **В. В. Косенко** (теми 17, 18, 21); к.держ.упр., доц. **Ю. Л. Орел** (теми 9, 13, 22); к.держ.упр. **Т. О. Самофалова** (теми 4, 15, 16); к.держ.упр. **Р. А. Коваль** (тема 12)

Рецензенти: д.е.н., проф., академік АЕН України, завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці Дніпропетровської державної фінансової академії **А. Г. Бабенко**; д.е.н., проф., проєктор з наукової роботи, завідувач кафедри фінансів Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва **О. В. Олійник**; д.е.н., проф., завідувач сектора Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, заслужений діяч науки і техніки України **В. В. Онікієнко**

Історія економічних теорій : підручник / [О. Ю. Амосов, В. О. Сивоконь, **190** В. Л. Міненко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова, к.е.н., доц. В. О. Сивоконя. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2010. — 448 с.
ISBN 978-966-390-097-1.

У підручнику висвітлено історію економічної думки від стародавніх часів до сьогодення, викладено історію становлення та розвитку провідних економічних концепцій, характеристику основних теорій і шкіл економічної теорії з позицій сучасних уявлень про закономірності економічного і соціального розвитку суспільства.

Структуру підручника суттєво наближено до логіки й послідовності положень нової навчальної програми з дисциплін "Історія економіки та економічної думки", "Історія економічних учень" з достатньо широким використанням першоджерел.

Для викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

УДК 330.8(075.8)

ББК 65.02-я73

© О. Ю. Амосов, В. О. Сивоконь,
В. Л. Міненко та ін., 2010

© ХарПІ НАДУ, 2010

ISBN 978-966-390-097-1

ЗМІСТ

Передмова	3
Вступ.....	6
Розділ I. Передумови формування економічної науки	7
<i>Тема 1. Предмет і методологія історії економічних теорій.....</i>	<i>7</i>
§ 1. Історія економічних теорій як наукова і навчальна дисципліна.....	7
§ 2. Предмет і методи історії економічних теорій	10
§ 3. Цілі, функції та роль курсу історії економічних теорій.....	18
§ 4. Періодизація історії економічних теорій.....	21
Контрольні питання	23
Рекомендована література.....	24
<i>Тема 2. Економічна думка Стародавнього Сходу</i>	<i>25</i>
§ 1. Загальна характеристика економічної думки Стародавнього Сходу...	25
§ 2. Економічний спадок Стародавнього Єгипту	26
§ 3. Економічні здобутки країн Близького Сходу	29
§ 4. Економічні погляди представників Стародавньої Індії	32
§ 5. Економічні фрагменти теорії в суспільстві Стародавнього Китаю	34
Контрольні питання	37
Рекомендована література.....	38
<i>Тема 3. Економічна думка античного світу та епохи феодалізму</i>	<i>39</i>
§ 1. Економічні погляди у Стародавній Греції	39
§ 2. Економічні погляди у Стародавньому Римі	46
§ 3. Економічна думка феодальної Європи раннього та класичного середньовіччя.....	50
§ 4. Економічна думка часів середньовіччя в народів України та Росії.....	55
§ 5. Економічні концепції часів Арабського халіфату	58
Контрольні питання	60
Рекомендована література.....	61
<i>Тема 4. Меркантилізм</i>	<i>62</i>
§ 1. Історичні умови виникнення та загальна характеристика меркантилізму.....	62
§ 2. Розвиток меркантилізму в європейських державах	71
§ 3. Меркантилізм у Росії та Україні	79
§ 4. Історичне значення ідей меркантилізму	82
Контрольні питання	86
Рекомендована література.....	86

Розділ II. Класична економічна наука.....	87
<i>Тема 5. Зародження класичної політичної економії.....</i>	<i>88</i>
§ 1. Історичні умови виникнення та загальна характеристика класичної політичної економії	88
§ 2. Зародження класичної політичної економії в Англії	91
§ 3. Зародження класичної політичної економії у Франції.....	97
Контрольні питання	102
Рекомендована література.....	103
<i>Тема 6. Економічна теорія фізіократів.....</i>	<i>104</i>
§ 1. Загальна характеристика фізіократії.....	104
§ 2. Економічне вчення Ф. Кене.....	105
§ 3. Економічне вчення А. Р. Тюрго.....	112
Контрольні питання	116
Рекомендована література.....	116
<i>Тема 7. Адам Сміт і розвиток економічної науки.....</i>	<i>117</i>
§ 1. Адам Сміт як економіст в історії економічних теорій	117
§ 2. Методологія А. Сміта	122
§ 3. Економічна теорія А. Сміта.....	126
Контрольні питання	138
Рекомендована література.....	138
<i>Тема 8. Економічна ідеологія вільного підприємництва:</i>	
<i>Д. Рікардо і Дж. С. Мілля</i>	<i>139</i>
§ 1. Методологія Д. Рікардо. Трактівка предмета політичної економії	140
§ 2. Проблеми ринкової економіки в теорії Д. Рікардо.....	144
§ 3. Економічна програма рикардіанства	148
§ 4. Теорія виробництва Дж. С. Мілля. Обґрунтування ролі держави. Теорія оподаткування	149
§ 5. Економічні погляди і доктрина соціальних реформ Дж. С. Мілля	153
Контрольні питання	157
Рекомендована література.....	157
<i>Тема 9. Еволюція класичної політичної економії в ХІХ ст.</i>	
<i>Т. Р. Мальтус, Ж. Б. Сей</i>	<i>159</i>
§ 1. Економічні ідеї Т. Р. Мальтуса. Теорія народонаселення.....	160
§ 2. Жан-Батист Сей і його економічна концепція	166
Контрольні питання	171
Рекомендована література.....	171

<i>Тема 10. Економічна теорія К. Маркса</i>	172
§ 1. Історичні умови виникнення марксизму	174
§ 2. Принцип історичного матеріалізму	176
§ 3. Економічна концепція К. Маркса	177
§ 4. Марксизм і сучасність	183
Контрольні питання	186
Рекомендована література	186

Розділ III. Теоретичні проблеми розвитку і функціонування економічної системи

188

<i>Тема 11. Критичні напрями політичної економії</i>	188
§ 1. Економічне вчення С. Сісмонді	189
§ 2. П. Прудон: варіант дрібнобуржуазної критики капіталізму	195
§ 3. Економічні погляди соціалістів-утопістів	199
§ 4. Економічна концепція Ф. Ліста	203
Контрольні питання	209
Рекомендована література	209

<i>Тема 12. Історична школа в Німеччині</i>	211
§ 1. Причини виникнення історичної школи в Німеччині	211
§ 2. Етапи розвитку німецької історичної школи	213
§ 3. Теорія державного соціалізму	221
§ 4. Зародження теорії економічних систем	223
Контрольні питання	227
Рекомендована література	227

<i>Тема 13. Ранній інституціоналізм</i>	228
§ 1. Виникнення і загальна характеристика інституціоналізму	228
§ 2. Торстейн Веблен і його економічна теорія	232
§ 3. Економічні погляди Дж. Коммонса і В. Мітчелла	239
§ 4. "Новий курс" Ф. Рузвельта	244
Контрольні питання	245
Рекомендована література	245

<i>Тема 14. Теоретичні проблеми ринку в теоріях неокласичної направленості</i>	247
§ 1. Передумови виникнення, причини і сутність маржинальної революції	247
§ 2. Ранній маржиналізм	252
§ 3. Австрійська школа. Теорія граничної корисності	255
§ 4. Лозаннська школа: Л. Вальрас і В. Парето	264
§ 5. Американський маржиналізм: Дж. Б. Кларк	269
§ 6. Кембриджська школа: А. Маршалл	274
Контрольні питання	280
Рекомендована література	281

<i>Тема 15. Перегляд неокласичних традицій</i>	282
§ 1. Артур С. Пігу та його теорія добробуту	282
§ 2. Теорія підприємництва й ефективної конкуренції Й. Шумпетера	288
§ 3. Теорія економічного циклу К. Вікселя	296
Контрольні питання	299
Рекомендована література	300

Розділ IV. Теоретичні проблеми управління

економічною системою	301
-----------------------------------	-----

<i>Тема 16. Теорії монополії та конкуренції</i>	301
§ 1. Теорія монополістичної конкуренції Е. Чемберліна	301
§ 2. Теорія недосконалої конкуренції Дж. Робінсон	307
Контрольні питання	312
Рекомендована література	312

<i>Тема 17. Макроекономічна теорія Дж. М. Кейнса</i>	313
§ 1. Кейнсіанська теоретична революція	313
§ 2. Передумови виникнення макроекономічної теорії. Предмет і методологія Дж. М. Кейнса	317
§ 3. Теорії "ефективного попиту" і зайнятості	321
§ 4. Теорія ринку предметів споживання. Мультиплікатор	325
§ 5. Місткість ринку засобів виробництва. Перевага ліквідності	329
§ 6. Теорія заробітної плати, Інфляція	335
§ 7. Програма державного регулювання Дж. М. Кейнса	336
Контрольні питання	340
Рекомендована література	340

<i>Тема 18. Неокейнсіанство і посткейнсіанство</i>	341
§ 1. Неокейнсіанство	341
§ 2. "Неокласичний синтез". Д. Хікс і П. Самуельсон	351
§ 3. Посткейнсіанство і "нове кейнсіанство"	355
Контрольні питання	359
Рекомендована література	360

<i>Тема 19. Передумови виникнення й основні течії сучасного консерватизму</i>	361
§ 1. Історичні передумови еволюції неокласичного напрямку	361
§ 2. Сучасний лібералізм. Неоавстрійська школа	364
Контрольні питання	375
Рекомендована література:	375

<i>Тема 20. Неолібералізм</i>	377
§ 1. Виникнення неолібералізму. Ордолібералізм.....	377
§ 2. Теорія "соціального ринкового господарства". Економічна програма Л. Ерхарда	387
Контрольні питання	392
Рекомендована література.....	393
<i>Тема 21. Сучасні концепції неоконсерватизму</i>	394
§ 1. "Консервативна контрреволюція"	394
§ 2. Монетаризм.....	396
§ 3. Теорія економіки пропозиції.....	406
§ 4. "Нова класична макроекономіка" і теорія раціональних очікувань	411
Контрольні питання	416
Рекомендована література.....	417
<i>Тема 22. Сучасні течії соціально-інституціонального напрямку</i>	418
§ 1. Теорії індустріалізму. Ідеї технологічної трансформації суспільства	419
§ 2. Неоінституціоналізм	425
§ 3. Концепції інтелектуальної технології та інформаційного суспільства	429
§ 4. Гуманістичний напрям в економічній науці.....	432
§ 5. Вірджинська школа	434
Контрольні питання	440
Рекомендована література.....	440

СУМАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ

А.А. Рухало, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко

Серія "ВИЩА ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ"

А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ

Підручник

Затверджено

Міністерством освіти і науки України

Київ

"Знання"

2007

УДК 330.83(075.8)

ББК 65.02я73

Ч-96

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист № 1.4/18-Г-188 від 25 січня 2007 р.)*

Рецензенти:

Ю.М. Пахомов, доктор економічних наук, професор, академік НАН України (Інститут світової економіки НАН України);

В.С. Савчук, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана);

Б.Є. Кваснюк, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Інститут економіки та прогнозування НАН України)

Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М.

Ч-96 Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. — К.: Знання, 2007. — 878 с. — (Вища освіта XXI століття). ISBN 966-346-310-4

Це фундаментальний підручник із сучасних економічних теорій, в якому цілісно і систематизовано висвітлюються процеси становлення та розвитку новітніх концепцій політичної економії, мікро- та макро-економіки, порівняльного аналізу економічних систем останньої третини ХХ — початку ХХІ ст. Уперше в українській економічній літературі узагальнено і ґрунтовно розкрито багатогранність еволюційної теорії як основної парадигми ХХІ ст., показано різноманітність, альтернативність і водночас єдність теорій та напрямів сучасної економічної науки. Підручник написано з урахуванням сучасних високих вимог до рівня економічної освіти, матеріал викладено в доступній та оригінальній формі.

Для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, науковців, усіх, хто цікавиться суперечливим розвитком новітньої економічної думки.

УДК 330.83(075.8)

ББК 65.02я73

© А.А. Чухно, П.І. Юхименко,
П.М. Леоненко, 2007

© Видавництво "Знання", 2007

ISBN 966-346-310-4

ЗМІСТ

Вступ	9
ЧАСТИНА I. СТАНОВЛЕННЯ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ	13
Розділ 1. Фактори і джерела формування еволюційної економічної теорії	13
1.1. Криза сучасної парадигми економічної теорії	13
1.2. Й. Шумпетер — засновник еволюційної економічної теорії	28
Розділ 2. Методологічні основи еволюційної економічної теорії	45
2.1. Методи еволюційної економічної теорії	45
2.2. Глобальні закономірності та їх роль у методології	58
2.3. Методологічні проблеми створення нового суспільства	73
Розділ 3. Людина в системі еволюційної економічної теорії	83

3.1. Докорінна зміна ролі та місця людини на інформаційній (постіндустріальній) стадії цивілізації	84
3.2. Категорія “людський капітал”: сутність та історичне місце	90
3.3. Перехід від людини економічної (homo economicus) до людини творчої (homo creator)	109
Розділ 4. Науково-технологічна сфера, її сутність, структура, закономірності розвитку	121
4.1. Науково-технологічний розвиток як об’єкт дослідження еволюційної економічної теорії	122
4.2. Інформація і знання як якісно новий фактор виробництва	137
4.3. Інформатизація та інноваційний тип розвитку економіки	155
4.4. Технологічні уклади: сутність та особливості розвитку	178
4.5. Технологічний спосіб виробництва: сутність і роль у суспільно-економічному розвитку ...	196
Розділ 5. Механізм функціонування і розвитку еволюційної економіки	211
5.1. Теоретико-методологічні основи механізму функціонування і розвитку економіки	212
5.2. Основні напрями формування еволюційного господарського механізму	225
5.3. Формування національної інноваційної системи	235
ЧАСТИНА ІІ. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НОВІТНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ	284
Розділ 6. Теорії глобалізації та їх еволюція	284
6.1. Сучасні західні концепції теорії глобалізації	284
6.2. Еволюція теорії глобального монетаризму ...	295
Розділ 7. Теорія трансформації економіки і суспільства	335
7.1. Теорія економічної інтеграції	335

7.2. Особливості трансформації економіки Китаю	347
7.3. Теоретичні основи трансформації економіки України у світове господарство	365
Розділ 8. Сучасний монетаризм	381
8.1. Нові аспекти сучасного монетаризму	381
8.2. Сучасні монетаристські підходи до проблеми ролі держави в економіці	408
8.3. Критичний аналіз заходів монетаристської політики	439
Розділ 9. Теорії визначення і вибору економічної політики	465
9.1. Конституціональна економічна теорія	465
9.2. Економічні теорії громадянського суспільства	472
9.3. Теорія суспільного вибору та політичних інститутів	493
9.4. Теорія політичної ренти	504
9.5. Загальна економіко-політична рівновага і хабарництво	517
Розділ 10. Теорія неоінституціоналізму	527
10.1. Неоінституціональні теорії економічного зростання	527
10.2. “Інституціональні пастки” трансформаційного періоду	546
10.3. Теорія участі працівника в управлінні та прибутках	563
Розділ 11. Теорія трансакційних витрат	572
11.1. Теорія галузей, які переживають занепад	572
11.2. Трансакційна теорія фірми і бюрократичних структур бізнесу	578
11.3. Ресурсно орієнтований підхід в теорії фірм	591
Розділ 12. Теорії економіки “третього світу”	603
12.1. Інституціональні основи теорії економіки “третього світу”	603
12.2. Концепція “самопідтримуваного зростання” та великого поштовху	611